

ВЕСІЛЛЯ В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ЕТНОКУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ

Катерина БЕХ

orcid.org/0000-0002-6779-623X

кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу «Український етнологічний центр» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

Анотація. Статтю присвячено особливостям одруження українців в умовах російсько-української війни. Для висвітлення тематики проаналізовано джерела різного інформаційного характеру та способу інтерпретації. Зокрема, нами опрацьовано офіційні та неофіційні інтернет-ресурси: інформативно-популярні сайти ЗМІ, офіційні веб-сторінки державних інституцій та івент-агенцій, також методом включеного спостереження проаналізовано відкриті сторінки користувачів соціальних мереж, на яких репрезентовано великий обсяг фото- та відеоматеріалів весільної тематики сьогодення. У публікації описано весільні практики серед військовослужбовців і працівників критичної інфраструктури у фронтових та прифронтових зонах; зауважено про поширені формати одруження серед цивільного населення в тиллових регіонах у час дії воєнного стану; здійснено огляд державно-правових нормативів, які уможливають різні варіанти офіційної реєстрації шлюбу для військових та пересічних українців; охарактеризовано особливості функціонування традиційних та нових атрибутів весільної обрядовості. З'ясовано роль народних традицій у формуванні загальнонаціонального світогляду, зокрема, йдеться про збереження сімейних цінностей задля піднесення бойового духу військовослужбовців, також зазначено про емоційно-мотивуючі аспекти побутування складових української етнокультури у час боротьби проти агресора. Розглянуто тенденції популяризації етнокультури українців, зокрема її весільної складової, в інформаційному просторі.

Ключові слова: режим воєнного стану; військове весілля; нові формати одруження; обрядова атрибутика; загальнонаціональні та сімейні цінності; консолідація українців.

WEDDING IN THE CONDITIONS OF WAR AS A COMPONENT OF MODERN ETHNOCULTURE OF UKRAINIANS

Kateryna BEKH

Candidate of Historical Sciences, research fellow at the Ukrainian Ethnological Centre, M. Rylskiy Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the NAS of Ukraine

Annotation. The article is devoted to the peculiarities of the marriage of Ukrainians in the conditions of the Russian-Ukrainian war. In order to cover the topic, sources of different informational nature and interpretation methods were analyzed. In particular, we processed official and unofficial Internet resources: informative and popular mass media sites, official web pages of state institutions and event agencies, and also using the method of participant observation we analyzed the open pages of social network users, where a large amount of photo and video materials of present day wedding themes is represented. The publication describes wedding practices among military personnel and critical infrastructure workers in frontline and near-frontline zones; it was noted about the common

formats of marriage among the civilian population in the rear regions during the martial law; a review of state legal regulations enabling various options for official marriage registration for military personnel and ordinary Ukrainians was carried out; features of the functioning of traditional and new attributes of wedding rituals are characterized. The role of folk traditions in the formation of the national worldview is clarified, in particular, it is about preserving family values in order to raise the fighting spirit of military personnel, and the emotional and motivating aspects of the life of the members of the Ukrainian ethnoculture during the struggle against the aggressor are also noted. The publication examines trends in the popularization of Ukrainian ethnic culture, in particular, its wedding component in the information space.

Key words: martial law regime, military wedding, new wedding formats, ritual paraphernalia, national and family values, consolidation of Ukrainians.

Постановка проблеми. У час віроломного вторгнення та загарбницького окупаційного наступу російської армії на територію України надважливим завданням для держави та народу стає збереження та інспірація своєї етнічності. Із 24 лютого 2022 р. увесь світ спостерігає за незламністю та згуртованістю українців задля наближення перемоги та встановлення миру. Консолідаційні процеси серед українців набрали обертів не лише в питаннях воєнного та волонтерського характеру, об'єднуючих рис, зокрема, набула сімейно-обрядова сфера, яка має чи не найбільший етноідентифікаційний потенціал, вона була і залишається найважливішим елементом етнокультури, механізмом збереженості й інспірації етнічності [1, с. 133]. Відтак спроба простежити і висвітлити особливості весільних практик у час воєнних реалій, з'ясувати роль народних традицій у формуванні національного світогляду, зокрема збереження сімейних цінностей для піднесення бойового духу військових-захисників, а також виявити значення популяризації етнокультури українців в інформаційному просторі, видається актуальною і заслуговує пильної дослідницької уваги.

Джерельна база дослідження. Для об'єктивного висвітлення

досліджуваної теми було залучено джерела різного інформаційного характеру та способу інтерпретації. У час інноваційних технологій та розвитку комунікаційних засобів для глибшого вивчення обраної проблематики та для порівняльного аналізу окремих аспектів сучасного весілля в умовах війни слугують електронні джерела. Зокрема, нами опрацьовано офіційні та неофіційні інтернет-ресурси: інформативно-популярні сайти ЗМІ («Ліга-Закон», «Суспільне» «Радіо Байрактар»), офіційні веб-сторінки державних інституцій (Міністерство юстиції України, Міністерство цифрової трансформації) та івент-агенцій. Також методом включеного спостереження проаналізовано відкриті сторінки користувачів соціальних мереж, на яких репрезентовано великий обсяг фото- та відеоматеріалів весільної тематики сьогодення. Зауважимо, що користувачі соцмереж здійснюють комунікацію та виявляють свої реакції на представлений контент, відтак можемо моніторити їхні погляди, переконання та самоідентифікацію у сфері етнокультури, зокрема через весільні та шлюбні практики. Для написання статті послуговувалися науковими публікаціями вітчизняних істориків, соціологів, психологів тощо.

Мета статті. Весільна обрядовість як один із головних компонентів етнокультури українців від початку повномасштабного вторгнення РФ не лише не припинила своє побутування, а, набувши нових форматів та видозмін, продовжує розвиватися як у середовищі цивільного населення, так і серед військових. Відтак метою цієї статті є виявлення нових явищ весільної обрядовості українців, опис форматів засвідчення шлюбу та особливостей функціонування весільних атрибутів, висвітлення народного сприйняття щодо весільних обрядодій та аналіз нормативної бази реєстрації шлюбів під час загальнодержавного воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. З часу активних бойових дій на території України у засобах масової інформації та комунікаційних каналах час від часу з'являлися новини про випадки весіль на фронті серед військовослужбовців, військових медиків, волонтерів. Від початку повномасштабного вторгнення та оголошення воєнного стану на території України почастишали повідомлення про весілля в умовах війни. Новини із заголовками про весілля в електронних ЗМІ серед читачів набирали та продовжують набирати чималу кількість переглядів та коментарів із привітаннями для наречених. Як свідчать відгуки підписників інформаційних каналів, у перші тижні війни новини такого характеру для більшості українців були мотивуючими та надихаючими у боротьбі проти окупаційного нищення та заявленої ворогом «целенаправленої денацифікації». Кожна новина про подію одруження у фронтових чи прифронтових зонах, військових частинах сприймалася емоційно стривоженими українцями як

утвердження національного духу та вважалася логічним кроком до наближення перемоги. Весільний контент в інформаційних ресурсах з-поміж експертно-аналітичних міркувань та бойових зведень став одним із елементів пропаганди національної єдності та незламності.

За нашими спостереженнями та з урахуванням опрацьованої у відкритих джерелах інформації можемо стверджувати, що загрозна ситуація для українців не стала перепоною на шляху створення сім'ї, навпаки – для частини неодружених пар війна – це був поштовх до узаконення своїх відносин. Зокрема, у ЗМІ заступниця міністра юстиції України з питань європейської інтеграції В. Коломієць повідомила, що за перше півріччя 2022 року кількість бажаючих одружитися зросла до 104 тисяч, минулого року кількість бажаючих одружитися у цей період була меншою – 86 тисяч [4]. Вітчизняні психологи пояснюють рішення українців одружитися в напружений час бажанням впоратися із тривожністю та потребою постійної життєвої підтримки, що принесла війна, крім цього, коли є загроза, люди шукають безпеки і переосмислюють та активують власні чи національні цінності [10].

З перших днів війни і до сьогодні соціальні мережі та комунікаційно-інформаційні канали транслюють повідомлення та рясніють показовими світлинами, а саме про одруження на фронті та у складних умовах військовослужбовців, волонтерів, рятівників, простих громадян. З-поміж таких новин користувачі радо вітають з одруженням насамперед військовослужбовців. Посилена увага до весілля серед військових спричинена характером війни: українці ведуть боротьбу проти загарбників

за власну свободу, історію, культуру та суспільні цінності, а військові першими зустрічають ворога, демонструючи усьому світу звитягу, силу, незламність українського народу. Від початку повномасштабного вторгнення позитивний образ українських захисників та захисниць ще більше увиразнився на противагу російським солдатам. Популярність український воїнів за кожною хвилиною контенту про їхнє життя та службу лише зростає як серед співвітчизників, так і серед населення дружніх країн. Особливе захоплення викликають військові-жінки, яким вдається на рівні з чоловіками тримати оборону на лінії фронту, при цьому одружуватися, створювати власну сім'ю. На відміну від росіян, для яких війна є виключно чоловічою справою, в Україні активні воєнні дії ведуть як чоловіки, так і жінки. За інформацією Міністерства оборони України, жінки становлять близько 15% від загальної чисельності Збройних сил України. Як зауважують активісти, це відповідає кращим світовим практикам і стало можливим, зокрема, завдяки системній законодавчій та адвокаційній роботі, що тривала ще з 2014 року, щодо розширення професійних можливостей [5]. Зростає роль жінки у збройних силах, зокрема чимало успішних фахівчинь з точної стрільби та виконання різних бойових завдань. Жінки-волонтерки проявили надзвичайні організаційні здібності в реалізації логістичних операцій та ініціативності щодо матеріально-технічного забезпечення. Відтак вони створюють міцний тил для усіх захисників та постраждалих в умовах воєнного повсякдення. В українському суспільстві зростає шанобливе ставлення до жінок, професійна та

волонтерська діяльність яких зосереджена на наближення перемоги.

У сучасному процесі державотворення та збереження нації українці сфокусувалися на взаємній солідарності, згуртованості, на тиловій допомозі, дотриманні суспільних цінностей та традицій, притаманних народній культурі. В усталених народних поглядах сім'я є основою для подальшого становлення та виживання нації, зокрема, етнополітологи зауважують, що значення сім'ї як ідеальної моделі організації людського життя залишається на достатньо високому рівні в менталітеті сучасних українців [7, с. 110]. Звичаєво-обрядові норми створення сім'ї є у пріоритеті українців. Відтак новинний контент про весілля та відомі практики укладання шлюбу захисників, волонтерів, військових медиків та загалом співвітчизників у час війни викликає відчуття народного самоствердження та нескореності, а серед військовослужбовців посилює моральний дух, дає надію на майбутнє, активує бажання захищати сімейно-побутові цінності.

Величезну роль у популяризації життєвих віх військових, зокрема їхнього одруження, відіграють засоби масової інформації, які системно продукують тематичні блоки: беруть інтерв'ю, запрошують на ефірні програми, допомагають реалізовувати особисті прагнення – догоочікувані зустрічі з близькими, освідчення, одруження. Останнім часом радіо «Байрактар» та ювелірним брендом «Золотий вік» анонсований проект «Велике військово-весілля» – одруження у прямому ефірі одночасно десяти пар, серед яких хтось із молодят залучений до військової справи та мають особливу і вражаючу історію кохання [2]. Також

пам'ятаємо, як у перші тижні повномасштабної війни у багатоплатформових месенджерах ширилися світлина та відеозаписи про освідчення на блокпостах, у військових частинах, медичних закладах, а головними героями сюжетів були військовослужбовці, поліцейські, рятівники, тероборонці.

Весільна обрядовість пересічних українців в умовах російської навали та постійної небезпеки навіть у тилу зазнає видозмін та особливого регламенту відповідно до встановленого правового режиму. Уведений воєнний стан в Україні передбачає зміни щодо питань реєстрації шлюбу. Відповідно до реалій сьогодення відомчим Міністерством юстиції були оприлюднені деякі зміни в Інструкції з ведення державного реєстру актів цивільного стану громадян та пояснено організаційні заходи відділів державної реєстрації актів цивільного стану [8]. У нормативно-правових документах зазначено про низку опцій реєстрації шлюбу та нові алгоритми дистанційного укладання шлюбу, а також роз'яснено спрощену процедуру подачі пакета документів та оформлення свідоцтва про одруження. Українці мають право одружуватися як і раніше – після поданої заяви в ДРАЦС, шлюб можна зареєструвати того ж дня. Військовослужбовці та працівники критичної інфраструктури (поліцейські, медики) мають право зареєструвати шлюб без особистої присутності. Для цих особливих категорій громадян, крім реєстрації ДРАЦС, акт про шлюб складають командири військового формування, де перебувають наречені, чи керівники закладу охорони здоров'я, в якому працюють наречені [6]. Крім таких варіантів засвідчення шлюбу, сьогодні весільні практики

українців наповнюються й іншими новітніми явищами. Як відомо, Україна належить до нечисленних країн світу, які розвивають тенденцію діджиталізації у всіх сферах суспільного та повсякденного життя. Зокрема, Міністерство цифрової трансформації України активізує так звану програму «Держава у смартфоні», яка передбачає опцію щодо реєстрації шлюбу. Відтак розвиток комунікаційно-технологічних засобів та їхнє широке застосування пришвидшують появу нових форматів не тільки укладання шлюбу, а й, за нашими спостереженнями, проведення весілля загалом. Мінцифри ще у 2021 р. анонсувало цифровізацію пакета документів під час подачі заяви на одруження, у 2022 р. ця опція повністю запрацювала на порталі «Дія»: користувачі можуть подавати через додаток заяву на реєстрацію, а також замовляти електронну копію свідоцтва про шлюб. Наростання популярності таких цифрових застосунків серед частини українства свідчить, на нашу думку, про певні трансформації народного світогляду щодо зміни форм укладання шлюбу. Діючий воєнний стан зумовив освоєння інноваційних способів регулювання актів цивільного стану. У сфері сімейного права державотворча політика з часу російського збройного вторгнення на сході України (2014) намагалася відповідати суспільним реаліям та потребам українців, зокрема, йдеться про реалізацію альтернатив укладання шлюбу. З 29 липня 2016 року Міністерство юстиції України запустило новий сервіс «Шлюб за добу». На офіційному сайті Міністерства зауважувалося, що сервіс покликаний зробити одруження максимально зручним та комфортним; проект передбачає відхід від бюрократичних радянських норм,

які ще функціонують і термінують очікування українців, які подали заяву, щонайменше на 30 днів [9]. Перевагами такого сервісу є самостійний вибір парою часу та місця, не обов'язкове попереднє звернення в ДРАЦС та залучення до організації реєстрації шлюбу суб'єктів господарювання публічного права. Внесення відомостей до Державного реєстру актів цивільного стану громадян здійснюється не пізніше наступного робочого дня після проведення реєстрації шлюбу.

Сервіс був запущений насамперед у великих містах України та містечках, близьких до тимчасово окупованих територій, з метою забезпечення реалізації гарантованого державою права на шлюб мешканців тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб [11]. Сьогодні проект діє в усіх регіонах та доступний загалом українців. Зокрема, у рамках реалізації цього проекту підприємства, які здійснюють реєстрацію шлюбу, за додаткову плату розширюють послуги: організують тематичну церемонію, надають весільну атрибутику, святковий одяг, проводять фотосесію. Нині практики одруження українців набувають інноваційно-технічних рис. Йдеться про укладення шлюбу через засоби відеозв'язку, в онлайн-форматі. Такий варіант реєстрації шлюбу є прийнятним для тих українців-військових, які знаходяться близько до фронтних зон, а наречена та рідні – у глибокому тилу. Зокрема, інформація щодо таких випадків дистанційного одруження, як альтернативного формату для сьогодення, швидко розтиражується у ЗМІ. Практики онлайн-весілля українці почали освоювати з часу карантинних обмежень у 2020–2021 рр. через

пандемію Covid-19. Водночас на сьогодні більшість пар реєструють шлюб та відзначають сімейне свято за звичною формою та правовим порядком з урахуванням воєнного стану.

Для пересічних українців, які проживають у тилкових регіонах, повномасштабна війна не стала перепорою до одруження, але більшість молодят відкладають гучні святкування на мирний час, після перемоги. Зауважимо, що впродовж восьми років російського терору більшість українців організували весілля із обрядовими церемоніями та пишними святкуваннями, лише у поодиноких випадках обмежувалися скромними урочистостями у вузькому колі близьких, зважаючи на активні бойові дії та їхні наслідки на сході України.

Координатори-ведучі підтверджують, що за місяці повномасштабної війни темпи діяльності та продукування нових послуг зменшилися у сфері весільної індустрії; також змінюється формат весілля у бік камерного святкування, а на одруженні присутні лише кілька найближчих родичів чи друзів. Водночас наречені, бажаючи скрасити весільний день, обирають незвичну тематичну церемонію чи якусь специфічну локацію для виконання обряду. Практики проведення звичних для українців весілля з повноцінними виконанням низки обрядодійств спостерігаються у західних регіонах. Водночас, щоб уникнути суспільного осуду щодо пишності сімейного свята та зауваг про його недоречність у час, коли гинуть українці від ворожих обстрілів, наречені та гості активно не висвітлюють подію на своїх персональних сторінках у соціальних мережах.

Загалом з часу активних бойових дій на території України та введення

воєнного стану уся весільна обрядовість зазнає значних скорочень обрядодій та трансформацій, натомість набуває нових, пристосованих до нинішніх умов, формовиявів. Тривалість весільного дня регламентується комендантською годиною, гучна музика та активні танці замінюють фоновими треками без російського репертуару, на весіллях з'являється практика перед застіллям та віншуванням хвилиною мовчання вшанувати загиблих співвітчизників та захисників у російсько-українській війні, саме про такі тенденції свідчать працівники весільної сфери [3].

У ДРАЦС звітують, що цього року побільшало пар у військовій формі, а у тренді невеликі швидкі церемонії, адже часто наречений одразу йде на фронт. Зокрема, релевантною ознакою сьогочасного народного весілля є одяг наречених. Від звичного сучасного святкового вбрання (костюми та білі сукні) вони здебільшого відмовляються та обирають одяг з традиційними елементами та національною символікою, прагнучи продемонструвати патріотизм, етнічну належність. Найпопулярнішими серед молодих є стилізовані та принтовані вишивані вироби – сорочки, сукні та костюми в гамі національних кольорів. Зокрема, таке вбрання наречені доповнюють традиційним весільним головним убором – вінком, щоправда, як і загалом весільний одяг, виконаним за сучасним фасоном. Такий вибір святкового строю як наречених, так і гостей свідчить про прагнення виявити патріотизм, показати свою етнічну належність, ідентифікувати культурну оригінальність на тлі інформаційних атак ворога про «народное единство». Наречені, у парі яких є військовослужбовці, для

одруження навіть у тилкових регіонах обирають військову форму, демонструючи факт належності до Збройних сил України. У молодят на лінії фронту та у прифронтових зонах вибір весільного одягу невеликий. Водночас захисниці для одруження спмагаються приміряти на себе образ справжньої нареченої, у народному розумінні – біла сукня та фата, поєднуючи їх із мілітарною формою. Під час воєнного стану в країні нових ритуальних функцій набувають елементи військової форми. Маємо спостереження про використання каски чи тактичного шолома замість церковного вінця під час здійснення таїнства вінчання молодих на фронті.

Видозмін також зазнала весільна атрибутика, набула іншої знаково-символічної інтерпретації. Усі весільні флористичні композиції, а це букет нареченої, бутоньєрка нареченого, прикраси короваю, святковий декор, зазвичай витримані в одному стилі та кольоровій гамі вишуканих та екзотичних квітів. Сьогодні ж наречені для декорування обирають рослинні мотиви народної символіки: барвінок, калина, колоски пшениці, чорнобривці. Останнім часом показовим є використання соняхів – символу сонця та родючості, квітка рослини визначена офіційним символом Дня пам'яті захисників держави. Відтак, використовуючи на весіллі соняхи, наречені вшановують пам'ять за загиблими військовими під час війни. Популярними стають весільні букети, які складають із сухоцвітів, штучно забарвлених у кольори державного прапора. Новітнім символом визвольної війни є рослина бавовна, знаковість якої нині має мілітарне походження: несподівані вибухи на території ворожої країни у росіян

викликають неабияке здивування та сіють паніку, а найпоширенішою реакцією у російських ЗМІ на надзвичайну ситуацію є «хлопки». Ці вигуки співзвучні зі словом «хлопок» (рос.), а змістовий український відповідник – це назва рослини – бавовна. Кмітливі українці швидко перетворили це у популярний наратив, який, зокрема, відображається й у весільній обрядовості – чимало наречених, зокрема тих, що на фронті, додають до весільного букету гілля бавовни, прикрашають зачіску пишними квітами рослини чи чіпляють нареченому як альтернативу бутоньєрки.

Новим явищем українського весілля є благодійні збори. Наречені приймають подарунки у вигляді грошового еквівалента, спеціально встановлюючи «скриньку для ЗСУ», яку наповнюють донатами гості. Зібрані кошти передають до благодійних фондів на потреби військовослужбовців або безпосередньо на рахунки знайомих у бойових підрозділах.

Із традиційної української атрибутики найстійкішими на сьогодні у побутуванні залишаються коровай та рушник. Водночас обрядодії з ними значно скорочені. Зазначимо, що рушник не втратив свого значення в комплексі весільних обрядодій, а є тим основним чинником, що об'єднує предметну і ритуальну наповненість і значимість весілля, регламентує зв'язок між молодими (одночасне ступання на рушник, обв'язування рук) та із навколишнім світом. Відтак, незважаючи на скорочення функціонального та санкціонованого навантаження, рушник досі символізує єдність пари. У традиційному весіллі коровай був присутній у кульмінаційних діях, атрибут функціонує й на сучасних церемоніалах

поряд із кондитерським популярним виробом – тортом. Зауважимо, що в народному уявленні спільне споживання ритуальної їжі засвідчує про силу, єдність та згуртованість. На думку сучасних українських дослідників, коровай символізує продовження роду. Зокрема, поширене побутування короваю під час одружень військовослужбовців, про що свідчить низка світлин у ЗМІ.

На військовому весіллі нових функцій набувають запрошені присутні, зокрема, головними розпорядниками стають командири, яким надається право реєстрації шлюбу своїх підлеглих, та військові капелани, які проводять таїнство вінчання, а бойові побратими та поестри стають весільними свідками. Саме ж вінчання організують у найближчих храмах прифронтової зони чи на імпровізованій локації біля бойових постів, де замість ошатного декору майорять бойові та державні стяги.

Висновки. Зауважимо, що у традиційному світогляді українців відбувається народна оцінка матеріальних, моральних та естетичних аспектів одруження в мілітаризованих умовах. Власне ж весілля у воєнний період набуває позитивної, здебільшого сторонньої, оцінки, а обов'язковість виконання усіх санкціонованих обрядодій відходить на другий план, головним стає факт узаконення відносин та створення нової української сім'ї у складний для Вітчизни час. Як бачимо, відбуваються не тільки трансформації весільних церемоніалів, українське суспільство прагне до остаточного та безповоротного відходу від радянської обрядовості, відбувається вирізнення своєї культурної ідентичності через весільні, шлюбні, сімейні аспекти та утвердження загальнонаціональних духовних

цінностей. Відтак, на протипагу очікуванням ворожої сторони щодо внутрішньої національно-духовної дестабілізації, українці продовжують зберігати основні складові етнокультури та розвивати нові ритуальні практики з урахуванням інноваційних можливостей та відповідно до викликів сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bekh K. Historical transformations of Ukrainian ritual culture in urbanized environment (the 1920s – early XXI century). *Український історичний журнал*. Київ, 2021. № 1. С. 132–141.

2. Велике військове весілля. *Радіо «Байрактар»*. URL: <https://www.radiobayraktar.com.ua/actions/> (дата звернення: 02.11.2022).

3. Весілля під час війни: як змінилася індустрія за пів року й чи варто відгуляти ще цього річ. URL: <https://life.liga.net/poyasnennya/article/svadba-vo-vremya-voyny-kak-izmenilas-industriya-za-polgoda-i-stoit-li-otgulyat-esche-v-etom> (дата звернення: 22.10.2022).

4. В Україні почали менше розлучатись. URL: <https://suspilne.media/273053-v-ukraini-pocali-mense-rozrucatis-minust/> (дата звернення: 22.10.2022).

5. Дробович І. Лідерство українських жінок: на війні та після перемоги України. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/04/21/248335/> (дата звернення: 22.10.2022).

6. І в горі, і в радості. Як укласти шлюб під час війни – інструкція. URL: <https://life.lv.ua/ukr/socium/yak-odruzhitisya-pid-chas-viyni-v-ukrajini-2022-instrukciya-50225688.html> (дата звернення: 21.10.2022).

7. Мандебура О. Сім'я як цінність у площині суспільних цінностей. ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. *Наукові записки*. Вип. 4 (54) С. 99–111.

8. Міністерство юстиції України. Нормативно-правова база. URL: <https://minjust.gov.ua/nra> (дата звернення: 21.10.2022).

9. Реєстрація шлюбу в Україні. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/reestratsiya-shlyubu-v-ukraini> (дата звернення: 19.10.2022).

10. У Києві – весільний бум: психологи назвали причини та додаткові можливості. *ПІК*. URL: <https://pik.net.ua/2022/07/27/ukyuevi-vesilnyj-bum-psyhology-nazvaly-prychyny-ta-dodatkovy-mozhlyvosti/> (дата звернення: 21.10.2022).

11. Шлюб за 24 години замість державної сімейної стратерії. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA009692 (дата звернення: 21.10.2022).

REFERENCES

1. BEKH, K. (2021). Historical Transformations of Ukrainian Ritual Culture in Urbanized Environment (the 1920s – Early 21st Century). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* (Ukrainian Historical Journal), № 1. pp. 132–141. [in Ukr.]

2. Big Military Wedding. *Radio «Bairaktar»*. [online] Available at: <https://www.radiobayraktar.com.ua/actions/> [Accessed 02 November 2022]. [in Ukr.]

3. *Wedding in a Wartime: How the Industry has Changed in Half a Year and whether it is Worth to Celebrate this Year*. [online] Available at: <https://life.liga.net/poyasnennya/article/svadba-vo-vremya-voyny-kak-izmenilas-industriya-za-polgoda-i-stoit-li-otgulyat-esche-v-etom> [Accessed 22 October 2022]. [in Ukr.]

4. *In Ukraine People Began to Divorce less*. [online] Available at: <https://suspilne.media/273053-v-ukraini-pocali-mense-rozrucatis-minust/> [Accessed 22 October 2022]. [in Ukr.]

5. DROBOVYCH, I. Leadership of Ukrainian Women: During the War and After the Victory of Ukraine. *Ukrainska Pravda* (Ukrainian Truth). [online] Available at: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/04/21/248335/> [Accessed 22 October 2022]. [in Ukr.]

6. *Both in Grief and in Joy. How to Get Married During the War – Instructions*. [online]

Available at: <https://life.nv.ua/ukr/socium/yak-odruzhtisya-pid-chas-viyeni-v-ukrajini-2022-instrukciya-50225688.html> [Accessed 21 October 2022]. [in Ukr.]

7. MANDEBURA, O. Family as a Value in the Area of Social Values. *Naukovi zapysky* (Scientific Notes), Issue 4(54). KIP&EtS of the NAS of Ukraine, p. 99-111. [in Ukr.]

8. *Ministry of Justice of Ukraine. Regulatory and Legal Framework* [online] Available at: <https://minjust.gov.ua/npa> [Accessed 21 October 2022]. [in Ukr.]

9. Registration of Marriage in Ukraine. *Ministry of Justice of Ukraine*. [online] Available at: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/>

[reestratsiya-shlyubu-v-ukraini](https://minjust.gov.ua/news/ministry/reestratsiya-shlyubu-v-ukraini) [Accessed 19 Oct 2022]. [in Ukr.]

10. There is a Wedding Boom in Kyiv: Psychologists Named the Reasons and Additional Opportunities. *PIK* (Precarpathian Information Corporation). [online] Available at: <https://pik.net.ua/2022/07/27/u-kyyevi-vesilnyj-bum-psyhology-nazvaly-prychyny-ta-dodatkovy-mozhlyvosti/> [Accessed 21 October 2022]. [in Ukr.]

11. *Marriage in 24 Hours Instead of the State Family Strategy*. [online] Available at: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA009692 [Accessed 21 October 2022]. [in Ukr.]

У сучасному процесі державотворення та збереження нації українці сфокусувалися на взаємній солідарності, згуртованості, на тилівій допомозі, дотриманні суспільних цінностей та традицій, притаманних народній культурі. В усталених народних поглядах сім'я є основою для подальшого становлення та виживання нації, зокрема, етнополітологи зауважують, що значення сім'ї як ідеальної моделі організації людського життя залишається на достатньо високому рівні в менталітеті сучасних українців.